

HISTORICAL SCIENCES

УДК 327 (091)

УКРАЇНСЬКО-КИТАЙСЬКІ ВІДНОСИНИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Буравський Олександр Антонович,

д.і.н., професор

Житомирський державний університет імені Івана Франка

м. Житомир, Україна

Анотація: У статті проаналізовано стан українсько-китайських відносин та причини виникнення ризиків у цих відносинах на сучасному етапі.

Ключові слова: Україна, Китай, українсько-китайські відносини, стратегічне партнерство, інвестиції.

Актуальність теми пов'язана з необхідністю покращення українсько-китайських відносин. Для модернізації України необхідні потужності провідних центрів світу, одним з яких є сьогодні Китай.

Метою статті є аналіз особливостей розвитку українсько-китайських відносин на сучасному етапі.

Двосторонні відносини між Україною та Китаєм базуються на широкій нормативно-правовій базі. З 2011 року країни офіційно проголосили свої відносини стратегічними, підписавши Спільну декларацію про встановлення та розвиток відносин стратегічного партнерства, а в 2013 році було підписано другий пакет документів, згідно з яким сторони зобов'язалися поглиблювати відносини стратегічного партнерства. Лише у 2017 році український уряд підписав угоди з Китаєм про BRI, так званий «План дій Україна-Китай щодо реалізації ініціативи побудови економічного поясу Великого Шовкового шляху та Морського Шовкового шляху XXI століття». У 2020 році сторони підписали

Програму двостороннього співробітництва між Україною та Китаєм на період до 2025 року в рамках спільного будівництва «Економічного поясу Шовкового шляху» та «Морського Шовкового шляху XXI століття». Ці угоди сприяли поступовому поглибленню торгово-економічних відносин. У 2013 році товарообіг зріс до 10,6 млрд. дол. США; після незаконної анексії Криму росією та окупації частини українських територій товарообіг між Україною та Китаєм впав до 6,2 млрд. дол. США [1].

Україна виступає за посилення торговельно-економічних зв'язків із Китаєм і поглиблення науково-технічної співпраці в освоєнні космосу, розвитку авіапрому, реалізації спільних інфраструктурних проектів. За підсумками 2015 р. обсяг товарообігу України з КНР становив 7,074 млрд. дол. США, з яких на експорт українських товарів у Китай припало 3,557 млрд. дол. США. У січні-червні 2016 р. товарообіг між Україною та КНР склав 3,525 млрд. дол. США, що більше аналогічного показника січня-червня 2015 р. на 1,0% [7]. Товарообіг в 2020 році досяг максимуму (15,4 млрд. дол. США), в якому частка українського експорту становила 7,1 млрд. дол. США (14,5% від загального обсягу експорту) [1].

Торгівля з Китаєм у 2020 році склала 10,9% ВВП і 15,1% загального зовнішньоторговельного обороту України [2]. Одним із найперспективніших секторів відносин було військово-технічне співробітництво. Україна стала важливим партнером Китаю як джерело оборонної продукції й технології для літаків, космічних кораблів і суднобудування. Іншим напрямком співпраці були постачання газотурбінних установок для ВМС Китаю, а також десантних кораблів, авіаційних двигунів, тощо. За даними SIPRI (2021), обсяг українського експорту до Китаю, оцінюється приблизно в 80-90 мільйонів доларів США на рік. Однак економічні відносини мали істотні недоліки. По-перше, кількісний та якісний дисбаланс торгівлі. З 2005 р. у середньому китайський експорт був майже втричі вищий українського, а в 2008 році майже в дев'ять разів. Винятком став 2020 рік, коли український експорт зрівнявся з китайським. Український експорт є сировинний: залізна руда 35%, зерно 25%, олія та жири

15%, чорні метали 9%) [1; 2]. По-друге, інвестиції далекі від бажаних. Незважаючи на те, що Китай є одним із найбільших інвесторів світу, частка китайських інвестицій в українську економіку незначна. За даними Державної служби статистики України, прямі інвестиції в українську економіку з Китаю в 2015–2019 роках становили лише 0,07% усіх іноземних інвестицій в країну [1]. По-третє, більшість перспективних економічних ініціатив залишилися нереалізованими. Наприклад, серія переговорів про створення китайсько-українського авіазаводу в Одесі не принесла позитивних результатів.

У результаті економічна участь Китаю в Україні залишається слабкою. На території України, за невеликим винятком, немає промислових китайських компаній. Це говорить про те, що Китай не зацікавлений у створенні потужного виробництва в Україні, однак намагається використовувати Україну для отримання доступу до дешевої сировини та сільськогосподарської продукції [2].

Досвід співпраці України з Китаєм, має свої особливості та відрізняється від моделей взаємодії Китаю з іншими країнами. Україна, на відміну від багатьох пострадянських республік, характеризується розвиненим промисловим потенціалом, виходом до моря, розташуванням у регіоні Східної Європи. Це робить її привабливою для Китаю з точки зору торгівлі, обміну технологіями (особливо в галузі машинобудування), закупівлі сировини та сільськогосподарської продукції, створення логістичних шляхів доставки китайських товарів до ЄС [3, с. 21].

Крім того, Україна характеризується розвиненою оборонною промисловістю, особливо у сфері космосу, літакобудування, суднобудування та ракетних технологій, що в умовах ембарго ЄС та США на постачання зброї до Китаю зробило Київ надзвичайно цінним партнером для Пекіна [4, с. 6-7]. Другою особливістю взаємодії України з Китаєм є те, що після розпаду Радянського Союзу, враховуючи своє розташування в Центральній Європі, країна тривалий час дотримувалася багатовекторної та позаблокової політики, намагаючись бути «містком» між Заходом і Сходом. Такий підхід, вочевидь, зіграв злий жарт з урядом у Києві, оскільки, не приєднавшись до ЄС і НАТО,

Україна не здійснила необхідної політичної модернізації чи правових та економічних реформ і залишилася в т.зв. «сірій зоні» російського впливу. Ймовірно, цей аспект був вигідний і Китаю, який скористався економічною слабкістю України, щоб налагодити неформальні зв'язки з політичною елітою та вийти на український ринок на пільгових умовах, дешево закупаючи військові технології та надаючи дорогі та непрозорі кредити під державні гарантії взамін [5].

Під час останнього державного візиту в КНР Президента України (грудень 2013 р.) було укладено Договір про дружбу і співробітництво між Україною і КНР та Спільну декларацію України і КНР про подальше поглиблення відносин стратегічного партнерства, а також затверджено Програму розвитку відносин стратегічного партнерства між Україною та КНР на 2014-2018 рр. [7].

Однак ситуація змінилася у 2014 році, коли після незаконної анексії Криму та збройної агресії росії проти України Київ кардинально переглянув пріоритети внутрішньої та зовнішньої політики, проголосивши стратегічною метою членство в ЄС та НАТО. Китай, як стратегічний партнер росії, формально дистанціювався від російсько-українського конфлікту. Неоднозначна позиція Пекіна, а також його негативне голосування за резолюції щодо російської агресії в Генасамблеї ООН були сприйняті в Києві як згода Китаю з діями росії [4, с. 10].

Найбільше, в чому КНР зацікавлена у співробітництві з нашою державою, то це військова сфера та галузь сільського господарства. Україна знайшла в Китаї надійний ринок збуту продукції сільського господарства, зокрема пшениці, ячменю, насіння та олії. Протягом останніх років Китай виявляє підвищену увагу не тільки до сільськогосподарської продукції України, а також і до українських продовольчих товарів. Обмеженість земельних ресурсів Китаю не дозволяє повною мірою задовольняти потреби населення Китаю у харчових продуктах, тому Китай активно шукає можливості щодо імпорту якісних продовольчих товарів. У сьогоденних реаліях співпраця з Китаєм має бути

пріоритетом для України, адже це величезний ринок збуту високотехнологічних товарів, якісної продукції АПК. За рішенням уряду України 2019 р. було проголошено роком Китаю в Україні. Це є свідченням визнання урядом України важливості відносин стратегічного партнерства між Україною та Китаєм [6, с. 231].

З іншого боку, вплив російського чинника в українсько-китайських відносинах залишається. Росія намагається послабити двосторонні зв'язки між Україною та Китаєм та дискредитувати Україну як стабільного та надійного партнера, зокрема у військово-технічному співробітництві [4, с. 10-11].

Узагальнюючи зазначимо, що українсько-китайські відносини нині перебувають на складному етапі, саме повномасштабна війна Росії проти України спричинила багато питань до китайської сторони, яка дотримується офіційно нейтралітету, але сьогодні допомагає РФ деталями для військової сфери. Україна шукає підтримки в різних країнах, включаючи Китай, у своїх зусиллях щодо справедливого вирішення проблеми агресивної війни.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Ukrstat. (2021). State statistics service of Ukraine. <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
2. Goriunov, D., Prokhorov, B., & Sakhno, H. (2021). Chinese economic footprint in Ukraine. Centre for Economic Strategy. <https://ces.org.ua/en/chinese-money-in-ukraine-en/>.
3. Goncharuk, A., Gobova, U., Kiktenko, V., Koval, O., & Koshovy, S. (2016). Audit of foreign policy: Ukraine-China. 58 с.
4. Gerasymchuk, S., & Poita, Y. (2018). Ukraine-China after 2014: a new chapter in the relationship Opportunities and prospects, obstacles and risk. 16 с.
5. Samorukov, M., & Umarov, T. (2020). China's relations with Ukraine, Belarus, and Moldova: Less than meets the eye Carnegie Moscow Center. <https://carnegiemoscow.org/commentary/83538>.
6. Україна-Китай: історичні та політичні аспекти двосторонніх

відносин. С. 217-233. <https://elibrary.ivinas.gov.ua/4675/1/Ukrainskokytaisiki%20vidnosyny%20na%20suchasnomu.pdf>

7. Троян С. С. Сучасні відносини Україна – КНР: проблеми і перспективи. https://er.nau.edu.ua/bitstream/NAU/43326/3/5_%D0%A1%D1%83%D1%87%D0%B0%D1%81%D0%BDi_%D0%B2i%D0%B4%D0%BD%D0%BE%D1%81%D0%B8%D0%BD%D0%B8_%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0i%D0%BD%D0%B0_%20_%D0%9A%D0%9D%D0%A0_%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%B1%D0%BB%D0%B5%D0%BC%D0%B8_i_%D0%BF%D0%B5%D1%80%D1%81%D0%BF%D0%B5%D0%BA%D1%82%D0%B8%D0%B2%D0%B8.pdf